

О. М. Гайдамака,

кандидат економічних наук,

В. М. Лебідь,

кандидат економічних наук,

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ФОРМУВАННЯ ДОРАДЧИМИ СЛУЖБАМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Реформування сільсько-господарського сектору економіки, поява реальних власників майна і землі, які отримали можливість самостійно господарювати і розпоряджатися виробленою продукцією, зумовило виникнення порівняно нового суспільного явища в Україні – сільськогосподарського дорадництва. Висока соціально-економічна значущість і ефективність сільськогосподарської дорадчої діяльності доведена історичним досвідом функціонування служби в багатьох країнах світу.

Україна займає важливе місце серед Європейських країн, їй належить 19,4% сільськогосподарських угідь, в тому числі 27,3% ріллі від її загальної площі в Європі. Розмір сільськогосподарських угідь в розрахунку на 100 осіб населення України перевищує середній показник у Європі в 1,9 рази, Франції – в 1,6 рази, Німеччині – у 3,8 рази. В Україні виробляється 13% зерна, 21% цукрових буряків та картоплі, 24% соняшнику [1].

Природний потенціал земельних угідь, трудові ресурси, працездатність українського селянина можуть повністю забезпечити потреби населення України в продуктах харчування. Однак, починаючи з 1990 р., виробництво основних видів продукції рослинництва та тваринництва істотно скоротилось.

Зменшення виробництва агропродовольчої продукції, високі ціни при низькій платоспроможності населення спричинили різке скорочення споживання основних продуктів харчування, що зумовило зменшення народжуваності та зростання смертності.

Реформи в аграрному секторі економіки України викликали не тільки зміни відносин власності на селі, а й створили сприятливі умови для прибуткової діяльності приватних господарів, збільшення доходів сільського населення. Цієї мети можна досягти через підвищення рівня знань та практичних навичок аграрних виробників, вирішення проблем зайнятості людей та формування необхідної ринкової інфраструктури у сільській місцевості, що допомогло б приватним господарям вільно почуватися в ринкових умовах.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що одним із напрямків державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, як свідчить досвід розвинутих країн, є діяльність сільськогосподарських дорадчих служб. На сьогодні сільгоспвиробники задля того, щоб вести ефективну діяльність, повинні мати оперативну економічну, юридичну, технологічну та

іншу інформацію, яка б давала змогу чітко орієнтуватися у досить динамічній ринковій ситуації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблеми розвитку дорадчих служб та їх роль у соціально-економічних перетвореннях на селі знаходять своє відображення у публікаціях таких науковців: І. А. Абрамова, А. А. Брояка, А. І. Бучацького, В. Волошко, О. А. Галич, В. М. Кабанця, О. М. Ковалю, І. П. Кудінова, П. М. Музики, С. М. Сердюка, О. О. Сосновської [1 – 7] та ін. Але питання впливу функціонування дорадчих служб на формування інформаційного простору та інноваційний розвиток аграрного сектору економіки є недостатньо визначеним і потребує подальшої розробки та дослідження в умовах інтеграції економіки України у європейський та світовий ринок.

Метою статті є визначення ролі дорадчих служб у формуванні інформаційного простору в аграрному секторі економіки України.

Виклад основного матеріалу. У нових економічних умовах одним з основних важелів управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва виступає дорадча діяльність працівників державних органів управління, дорадчих служб, наукових і освітніх закладів аграрного спрямування, агротехсервісних та агроконсалтингових формувань.

Ринок інформаційних ресурсів, що набуває інтенсивного поширення в Україні, надає можливості товаровиробникам отримання різноманітної інформації. Інтеграція аграрного сектору економіки України в європейський і світовий економічний простір потребує переходу на міжнародні стандарти, а також налагодження зв'язків та співпраці між міжнародними та вітчизняними інформаційними центрами в частині обміну ринковою, науковою та технічною інформацією.

Товаровиробникам сільськогосподарської продукції необхідно досконало орієнтуватися в законодавчому полі, прогнозованих показниках виробництва і збуту, географії цін на продукцію та ресурси з тим, щоб визначити стратегію розвитку господарства, впроваджувати і використовувати нові технології, тактично правильно будувати виробничі, заготівельно-збутові і фінансові взаємовідносини.

На сьогодні перед селянами постають дві проблеми. По-перше, журнали, газети не містять усієї потрібної інформації (законодавчої, економічної і т. ін.), крім того, пошук необхідної інформації потребує час, якого й так не вистачає селянину. По-друге, значна

кількість селян не має спеціальної освіти, що створює значні труднощі при тлумаченні тієї чи іншої інформації (особливо юридичної, економічної). Отже, головним джерелом отримання інформації, причому конкретної і в простій, зрозумілій формі, є інформаційно-консультаційні, або дорадчі служби.

Ще одним з найважливіших аспектів діяльності дорадчих служб як регіональних інформаційно-консультаційних центрів є здійснення науково-методичного забезпечення органів державного управління через розробку різноманітних програм розвитку конкретних галузей економіки, проектів розпоряджень, методичних рекомендацій і т. ін.

Дорадчою службою повинен проводитися постійний моніторинг процесів, що відбуваються як усередині її самої, так і за її межами, з метою удосконалення діяльності, виконання місії, стратегічних і тактичних завдань.

Макрооточення формує загальне підґрунтя діяльності організації. Насамперед воно визначається внутрішньою і зовнішньою політикою держави, станом національної економіки, права, соціальної сфери, науки, техніки і т. ін. Безпосереднє оточення організації представлене конкретними суб'єктами ринку – покупцями (користувачами) її продукції та послуг, постачальниками, партнерами (підрядниками) і конкурентами.

По відношенню до зовнішнього середовища дорадча служба повинна, з одного боку, збирати, обробляти позитивну інформацію, необхідну для виконання її співробітниками своїх професійних функцій. З іншого боку, необхідні збір і аналіз інформації, що містить у собі загрози для її діяльності. Цілком можливо, що ці загрози можуть виходити із політики, макроекономіки, окремих сфер бізнесу і конкурентів.

Пошук інформації в зовнішніх джерелах може бути досить трудомістким, рутинним і дорогим заходом. У рамках формування державної системи дорадчої діяльності в Україні доступ регіональних дорадчих служб до багатьох джерел науково-технічної інформації повинен бути в максимальній мірі спрощений. У цьому зв'язку повинна ефективно працювати відповідна державна служба поширення інформації. Такі функції можуть бути покладені на діючу Асоціацію сільськогосподарських дорадчих служб України.

У структурі регіональних і районних дорадчих служб доцільно сформувати відділи моніторингу, завданням яких буде пошук, відстеження і збір необхідної інформації в зовнішніх джерелах. Це стосується інформації щодо змін у державному і регіональному законодавстві, прийняття органами виконавчої влади відповідних нормативних документів, науково-технічних розробок, що ведуться в нашій країні і за рубежом, їх результатів, нових програмних продуктів, видань і публікацій прикладного характеру, цінової кон'юнктури на місцевих і регіональних ринках сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, стану ринку землі, сільськогосподарської техніки, паливо-мастильних

матеріалів, мінеральних добрив, насіння, засобів захисту рослин і т. ін.; умов кредитування і страхування сільськогосподарських товаровиробників, умов державної підтримки товаровиробників тощо [2].

Дана робота повинна проводитися відділами моніторингу на основі планових завдань і поточних звернень дорадників. Дорадники, будучи користувачами спеціальної інформації, зможуть її самостійно аналізувати і використовувати в роботі з клієнтами.

Одне з основних завдань дорадчих служб – це консультування аграрних виробників. Консультування – це професійна робота, яка пов'язана з наданням незалежних і об'єктивних порад та технічної допомоги клієнтам у вирішенні їх управлінських та ділових проблем, оптимізації їх бізнесу, підвищенні ефективності виробництва сільськогосподарських підприємств [1].

У країнах з розвинутою ринковою економікою запрошення професійних дорадників є престижним, воно свідчить про стійкий фінансовий стан підприємства і високу ділову культуру його керівництва. Відсутність дорадників при розробці відповідального рішення там розглядається так само, як, наприклад, відсутність архітектора при розробці проекту будинку або лікаря при лікуванні хворого.

Консультування клієнта дорадчою службою у більшості випадків є постійним процесом. Визначивши проблеми товаровиробника, дорадник розробляє варіанти рішень, остаточний вибір здійснює сам клієнт. За прийнятим даним рішенням товаровиробник розробляє стратегію й одержує результат.

Результат аналізується з метою виявлення нових проблем, що вимагають втручання дорадника, або (при позитивних результатах) матеріали аналізу можуть бути корисні при консультуванні інших товаровиробників.

Чим більше розвивається в країні аграрний бізнес, тим більше виникає потреба у дорадчих послугах. Особливо це стосується нашої країни, в якій співіснують надлишок підприємницької креативності на всіх рівнях і величезний дефіцит суто менеджерських знань та умінь. Отже, в ситуації, що склалася, аграрні виробники потребують сторонньої допомоги для компенсації недостатньої кваліфікації власних фахівців.

У ситуації, коли зростає конкурентна боротьба, вже не можна діяти за принципом „давайте діяти, а там хай будь-що буде”. Без розробки стратегічних планів і їх впровадження можна займатися бізнесом якийсь час, але не довгостроково. Тому без стратегічного дорадництва не обійтись. Отже, як бачимо, дорадництво в Україні росте разом з економікою і є ознакою її оздоровлення та соціально-економічної та психологічної стабілізації в країні.

Оцінку ефективності роботи дорадчої служби варто розглядати як перевірку відповідності результатів дорадчої діяльності тим цілям, що стоять перед службою як перед одним з основних інструментів аграрної політики. Отже, об'єктивна система показників ефективності повинна забезпечувати оцінку

відповідності результатів роботи дорадчої служби, задачі росту національного доходу країни, тобто задачі максимізації суспільного ефекту.

Більшість товаровиробників націлені на одержання максимального прибутку від своєї діяльності. Однак окремі клієнти або їх групи можуть мати й іншу мету: збереження життєвого укладу, соціальний розвиток місцевого співтовариства, створення сприятливого навколишнього середовища і т. ін.

Кінцевий результат функціонування служби визначається через результати діяльності сільського товаровиробника. У той же час інтереси самої служби можуть вступати в деяке протиріччя з інтересами клієнтів (особливо у випадку платності послуг). Тобто діяльність служби може бути спрямована на реалізацію своїх власних комерційних інтересів шляхом отримання необґрунтованих додаткових доходів. Цей небезпечний для служби шлях неминує веде до втрати довіри клієнта.

При рішенні питання про вибір джерел і про умови фінансування необхідно орієнтуватися на кінцеві результати, кращі для клієнта. У той же час не слід забувати і про інтереси самої служби. Іншими словами, необхідно оптимально поєднувати інтереси всіх учасників дорадчої діяльності, маючи на увазі максимальний загальний кінцевий результат.

Висновки. Таким чином, головним напрямком діяльності дорадчої служби у формуванні інформаційної системи є:

– забезпечення попиту АПК і сільського населення в інформації і порадах законодавчого, економічного, технологічного і соціального характеру з метою підвищення їх конкурентоспроможності;

– удосконалення управління та підвищення ефективності прийняття рішень на основі використання достовірної інформації, прогнозування та моделювання;

– забезпечення інтеграції у світовий інформаційний простір;

– покращення системи оцінки та моніторингу інформаційних потреб різних груп учасників аграрного сектору України.

Все це буде сприяти покращенню соціально-економічного стану на селі та конкурентоздатності аграрного сектору економіки України.

Література

1. **Галич О. А.** Сільськогосподарське дорадництво / О. А. Галич, О. О. Сосновська. – Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 368 с.
2. **Брояка А. А.** Моніторинг сільськогосподарських дорадчих послуг: показники якості та ефективності / А. А. Брояка // Економіка АПК. – 2008. – № 11. – С. 26 – 29.
3. **Будник, О. А.** До питання про посилення інформаційно-консультативної підтримки регіонального аграрного підприємства / О. М. Будник // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. – 2005. – № 6/7. – С. 156 – 161.
4. **Кабанець В. М.** Дорадництво – інтеграція науки,

навчання і виробництва / В. М. Кабанець, В. М. Барліт // „Аграрний форум – 2006”. – 2006. – № 9. – С. 52.

5. **Кудінова І. П.** Роль та особливості сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні / І. П. Кудінова // Наука і методика: зб. наук.-метод. праць. – 2008. – № 13. – С. 87 – 91.
6. **Музика П. М.** Дорадча служба та інноваційний ринок / П. М. Музика // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 64 – 68.
7. **Середюк С. М.** Інформаційно-консультаційна діяльність як ефективний засіб впровадження нововведень в агропромислове виробництво / С. М. Середюк // Наук. вісн. Національного аграр. ун-ту. – 2006. – № 110. – С. 191 – 198.

Гайдамака О. М., Лебідь В. М. Формування дорадчими службами інформаційного простору в аграрному секторі економіки України

У статті розглянуто роль дорадчих служб у формуванні інформаційного простору в аграрному секторі України та надано пропозиції щодо напрямків удосконалення інформаційного забезпечення товаровиробника сільськогосподарської продукції з метою покращення соціально-економічного стану сільськогосподарського виробництва та підвищення його конкурентоздатності.

Ключові слова: дорадча служба, інформаційний простір, ефективність, управлінське рішення, конкурентоздатність.

Гайдамака О. М., Лебедь В. М. Формирование совещательными службами информационного пространства в аграрном секторе экономики Украины

В статье рассмотрена роль совещательных служб в формировании информационного пространства в аграрном секторе Украины и предоставлены предложения относительно направлений совершенствования информационного обеспечения товаропроизводителя сельскохозяйственной продукции с целью улучшения социально-экономического состояния сельскохозяйственного производства и повышение его конкурентоспособности.

Ключевые слова: совещательная служба, информационное пространство, эффективность, управленческое решение, конкурентоспособность.

Gaydamaka O. M., Lebid' V. M. Forming of Informative Space Deliberative Services in the Agrarian Sector of Economy of Ukraine

In the article the role of deliberative services is considered in forming of informative space in the agrarian sector of Ukraine and suggestions are given in relation to directions of improvement of the informative providing of commodity producer of agricultural product with the purpose of improvement of the socio-economic state of agricultural and increase of his competitiveness.

Key words: deliberative service, informative space, efficiency, administrative decision, competitiveness.

Стаття надійшла до редакції 14.01.2013

Прийнято до друку 20.02.2013